

SOSYAL HİZMETLERDE MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK

(Yetiştirme Yurdu ve Çocuk Destek Merkezi Örneği)

Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları
The Center for Values Education Press

© Eserin Her Türü Basım Hakkı Anlaşılmalı Olarak
Ensar Neşriyat'a Aittir.

ISBN : 978-605-4036-88-2

Kitabın Adı:

SOSYAL HİZMETLERDE
MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK
(Yetiştirme Yurdu ve Çocuk Destek Merkezi Örneği)

Yazarı

Dr. Asude COŞKUNSEVER

Yayın Koordinatörü

Hulusi YİĞİT

Yayına Hazırlayan

Furkan ÇELİKTAŞ

Tasarım

Nuray YÜKSEL

Baskı-Cilt

MATSİS MATBAA HİZMETLERİ SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. No: 51 Sefaköy-İstanbul
Tel: 0212 624 21 11 pbx Faks: 0212 624 21 17
Sertifika No: 20706

1. Basım

Eylül 2018

İletişim

Ensar Neşriyat Tic. A.Ş.
Düğmeciler Mah. Karasüleyman Tekke Sokak. NO :7 Eyüpsultan-İSTANBUL
www.ensarnesriyat.com.tr e-mail: siparis@ensarnesriyat.com.tr

SOSYAL HİZMETLERDE MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK

(Yetiştirme Yurdu ve Çocuk Destek Merkezi Örneği)

Dr. Asude COŞKUNSEVER

İstanbul – 2018

ÖZGEÇMİŞ

1980 yılında Bursa'nın Mustafakemalpaşa ilçesinde doğdu. İlkokulu Bursa Demirtaşpaşa, orta ve lise öğrenimini Bursa Yeşil İmam Hatip Lise'sinde okudu. Yüksek öğrenimini 2002 yılında Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde birincilikle bitirdi. Yüksek lisansını "Ergenlerde Dini Başaıkma Yöntemi Olarak Dua" isimli tezi ile 2005 yılında Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde tamamladı. Aynı üniversitede 2016 yılında "Sosyal Hizmet Kurumlarında Dini Danışmanlık ve Rehberlik" (Yetiştirme Yurdu & Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi Örneği) adlı tezi ile doktorasını bitirdi. Coşkunsever 2002 - 2008 yılları arasında çeşitli özel okullarda din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmenliği yaptı. 2008 yılından itibaren Diyanet İşleri Başkanlığı'nda vaiz olarak çalışmaktadır. Evli ve iki çocuk annesidir.

(coskunseverasude@gmail.com)

Bu çalışmamı, "ilim sevdamı" her zaman anlayan ve yanım-
da olan değerli eşim Cafer COŞKUNSEVER'e, sevgili kızım
Elif ve oğlum Ömer Asaf'a, dualarını eksik etmeyen canım
annem ve babam Kesver ve Osman ARICI'ya, "ilim yolculu-
ęumda" desteęi ile beni yüreklendiren deęerli kayınvalidem
ve kayınpederim Kamile ve Sami COŞKUNSEVER'e, alış-
manın gizli kahramanları olan gönöl dünyalarını ve kırılmış
kalplerini aan sevgili ergenlere ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

İTHAF	5
İÇİNDEKİLER	7
KISALTMALAR	15
TABLolar	17
ŞEKİLLER.....	20
ÖNSÖZ	21
GİRİŞ	25
1. PROBLEM	25
2. AMAÇ VE ÖNEM.....	28
3. KONU İLE İLGİLİ YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	30
3.1. Türkiye’de “Manevi Danışmanlık” Alanında Yapılan Çalışmalar.....	30
3.2. Yetiştirme Yurdu Gençliği ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar Kapsamında Yapılan Çalışmalar	36
4. TEMEL KAVRAMLAR.....	39
4.1. Yetim	39
4.2. Sosyal Hizmetler	40
4.3. Korunmaya Muhtaç Çocuk	40
4.4. Yetiştirme Yurtları	41
4.5. Çocuk Destek Merkezi	41
4.6. Manevi Danışmanlık ve Rehberlik.....	42

4.7. Rehberlik	43
5. ARAŞTIRMA SORULARI	43
6. SINIRLILIKLAR	45

BÖLÜM: I

TEORİK ÇERÇEVE

1. SOSYAL HİZMETLER (YETİŞTİRME YURDU VE ÇODEM)	49
1.1. SOSYAL HİZMETLERİN TARİHÇESİ	49
1.2. YETİŞTİRME YURTLARI VE TARİHÇESİ.....	52
1.3. GÜNÜMÜZDE SOSYAL HİZMETLER.....	61
1.4. GÜNÜMÜZDE SOSYAL HİZMETLERİN AMACI	63
1.5. SOSYAL HİZMET KURUM TÜRLERİ	64
1.5.1. Çocuk Yuvaları.....	65
1.5.2. Yetiştirme Yurtları.....	66
1.5.3. Çocuk Evleri Sitesi (Sevgi Evleri).....	66
1.5.4. Çocuk Evleri.....	66
1.5.5. Çocuk Koruma, İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimi (ÇOKİM).....	67
1.5.6. Çocuk Destek Merkezleri (ÇODEM)	68
1.6. SOSYAL HİZMET KURUMLARI AÇISINDAN ÇOCUK İSTİSMARI VE İHMALİ.....	69
1.7. ÇOCUK İSTİSMARININ NEDENLERİ VE RİSK FAKTÖRLERİ	72
1.8. İSTİSMAR TÜRLERİ	76
1.8.1. Fiziksel İstismar	78
1.8.1.1. Fiziksel İstismar ve Risk Faktörleri.....	79
1.8.1.2. Fiziksel İstismarın Sonuçları.....	81
1.8.2. Duygusal İstismar	83

1.8.2.1. Duygusal İstismar ve Risk Faktörleri	86
1.8.2.2. Duygusal İstismarın Sonuçları	86
1.8.3. Cinsel İstismar	88
1.8.3.1. Cinsel istismar ve Risk Faktörleri	94
1.8.3.2. Cinsel İstismarın Sonuçları	95
1.9. ÇOCUK İSTİSMARI VE KORUYUCU ÖNLEMLER.....	107
2. ERGENLİK VE SOSYAL HİZMET KURUMLARINDA ERGEN OLMAK.....	109
2.1.ERGENLİK.....	109
2.1.1. Ergenlikte Fiziksel Gelişim	112
2.1.2. Ergenlikte Cinsel Gelişim.....	114
2.1.3. Ergenlikte Duygusal Gelişim.....	115
2.1.4. Ergenlikte Sosyal Gelişim.....	117
2.1.5. Ergenlikte Bilişsel Gelişim.....	118
2.1.6. Ergenlikte Ahlaki Gelişim	121
2.1.7. Ergenlikte Kişilik Gelişimi	123
2.1.8. Ergenlik Dönemi Sorunları	126
2.2. SOSYAL HİZMET KURUMLARINDA ERGEN OLMAK	128
2.2.1. Fiziksel Sorunları.....	129
2.2.2. Bilişsel Gelişim Sorunları	130
2.2.3. Duygusal Sorunları	132
2.2.4. Sosyal Gelişim Sorunları	138
2.2.5.Cinsel Sorunları	140
3. MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK KURAMSAL ÇERÇEVE.....	142
3.1. PSİKOLOJİK DANIŞMA TANIMI VE İÇERİĞİ.....	142
3.1.1. Psikolojik Danışmanın Amacı.....	148
3.1.2. Psikolojik Danışma Yaklaşımları.....	149

3.2. REHBERLİĞİN TANIMI VE İÇERİĞİ	159
3.2.1. Rehberliğin Amacı.....	161
3.2.2. Rehberlik Yaklaşımları.....	163
3.3. MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK TANIMI VE İÇERİĞİ.....	164
3.3.1. Manevi Danışmanlık ve Rehberliğin Amacı.....	170
3.3.2. Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Gereksinimi.....	175
3.3.3. Manevi Danışmanlık ve Rehberliğin Ortaya Çıkışı	179
3.3.4. Manevi Danışmada Olması Gereken Nitelikler	186
3.4. MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK EĞİTİM ÖRNEKLERİ	190
3.4.1. Manevi Danışmanlık ve Rehberlikte Hz. Peygamber Örneği	190
3.4.2. İngiltere’de Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Eğitimi .	193
3.4.3. Türkiye’de Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Eğitimi ..	198
3.5. MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK TÜRLERİ	203
3.6. MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİKTE KULLANILAN TEKNİKLER.....	208
3.6.1. Kabul ve Anlayış Merkezli Teknikler	209
3.6.2. Destek ve Teşvik Merkezli Teknikler	214
3.6.3. Teşhis (Tanı) ve Anlama Merkezli Teknikler	217
3.6.4. Telkin ve Öğretmeye Yönelik Teknikler	224
3.6.5. Diğer Danışma Teknikleri	227
3.7. MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK UYGULAMA ALANLARI.....	228
3.7.1. Hastanelerde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik.....	229
3.7.2. Cezaevlerinde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik.....	231
3.7.3. Huzurevlerinde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik	232

3.7.4. Aile ve Dini Rehberlik Büroları	234
3.7.5. Sosyal Hizmet Kurumlarında Manevi Danışmanlık ve Rehberlik	236
4. SOSYAL HİZMET KURUMLARINDA MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK VE PSİKOLOJİK TEORİLER	247
4.1. GÜVEN İLİŞKİSİ OLUŞTURMA & MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK	247
4.2. SOSYAL İLİŞKİLERİ & MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK	262
4.3. BENLİK SAYGISI & MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK	277
4.4. YÜKLEME TEORİSİ & MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK	285
4.5. DİNİ BAŞA ÇIKMA TEORİSİ & MANEVİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK	300

BÖLÜM:II

BULGULAR VE YORUMLAR

1. METODOLOJİ	321
2. EVREN VE ÇALIŞMA GRUBU.....	323
3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	325
4. VERİLERİN ANALİZİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	326
5. BULGULAR.....	327
5.1. ÇALIŞMA GRUBU İLE İLGİLİ BULGULAR.....	327
5.2. ERGENLERİN SORUNLARI İLE İLGİLİ BULGULAR.....	329
5.2.1. Genel Değerlendirme.....	329
5.2.2. Kurumlara Göre Değerlendirme.....	333
5.2.3. Şehirlere Göre Değerlendirme.....	340

5.2.4. Şehir ve Kurum Birlikte Ele Alınarak Değerlendirilmesi	344
5.3. SOSYAL HİZMET KURUMLARINDA KALAN ERGENLERİN YAKIN İLİŞKİ BULGULARI VE YORUMLARI	357
5.3.1. Genel Değerlendirme.....	357
5.3.2. Kurumlara Göre Değerlendirme	360
5.3.3. Şehirlere Göre Değerlendirme.....	363
5.3.4. Şehir ve Kurum Birlikte Ele Alınarak Değerlendirilmesi	365
5.4. SOSYAL HİZMET KURUMLARINDA KALAN ERGENLERİN ÖZNEL DİNDARLIK ALGILARI VE BENLİK SAYGILARI İLE İLGİLİ BULGULAR VE YORUMLARI	370
5.4.1. Genel Değerlendirme.....	370
5.4.2. Kurumlara Göre Değerlendirme.....	374
5.4.3. Şehirlere göre Değerlendirilmesi.....	379
5.4.4. Şehir ve Kurum Birlikte Ele Alınarak Değerlendirilmesi	382
5.5. SOSYAL HİZMET KURUMLARINDA KALAN ERGENLERİN DİNİ YÜKLEMELERİ İLE İLGİLİ BULGULAR VE YORUMLARI.....	388
5.5.1. Genel Değerlendirme	388
5.5.2. Kurumlara Göre Değerlendirme	401
5.5.3. Şehirlere Göre Değerlendirme	409
5.5.4. Şehir ve Kurum Birlikte Değerlendirilmesi	413
5.6. SOSYAL HİZMET KURUMLARINDA KALAN ERGENLERİN DİNİ BAŞA ÇIKMA BULGULARI VE YORUMLARI.....	427
5.6.1. Genel Değerlendirme	427
5.6.2. Kurumlara Göre Değerlendirme	432
5.6.3. Şehirlere Göre Değerlendirme	438
5.6.4. Şehir ve Kurum Birlikte Ele Alınarak Değerlendirilmesi ..	442

SONUÇ VE ÖNERİLER	455
SONUÇLAR.....	455
KAYNAKLAR.....	471
EKLER.....	503
EK :1 ÇALIŞMADA KULLANILAN YARI YAPILANDIRILMIŞ MÜLAKAT SORULARI	503
EK : 2 ARAŞTIRMA SORULARI DOĞRULTUSUNDA TASNİF EDİLEN SORULAR.....	504
EK :3 KİŞİSEL BİLGİ FORMU	506
EK :4 ŞANLIURFA VE BURSA SOSYAL HİZMET KURUMLARINDA KALAN ERGENLERİN GÖZLEMLERİ VE KARŞILAŞTIRILMASI.....	507
EK :5 ARAŞTIRMA ETKİNLİKLERİ / ETKİNLİK: TANIŞMA / AYRILIKLARIMIZ VE FARKLILIKLARIMIZ.....	510
EK :6 ETKİNLİK “ KARDEŞİMSİN PROJESİ”	510
EK : 7 ETKİNLİK “ VARLIĞIMIN DÜNYADAKİ ÖNEMİ / EMANET”	511
EK : 8 ETKİNLİK “10 YIL SONRA BEN”	512
EK : 9 TÖVBE (FARKINDALIK OLUŞTURMA).....	512
EK : 10 DUALARIM VE HİSSETTİKLERİM ETKİNLİĞİ	513
EK : 11 SOSYAL HİZMET KURUMLARINA GİDEN VAİZ ADAYLARININ İLK İZLENİMLERİ.....	514

KISALTMALAR**Kısaltma Bibliyografik Bilgi**

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.e.	: Aynı eser
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.md.	:Adı geçen madde
a.g.t.	: Adı geçen tez
Akt.	: Aktaran
ark.	:Arkadaşlar
A.Ü.İ.F.D	: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
AÜSBFD	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
b.	: Basım
Bkz.	: Bakınız
Bsrm	: Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi
C.	: Cilt
çev.	: Çeviren
ÇEKOM	: Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezi
ÇODEM	: Çocuk Destek Merkezleri
ÇOĞEM	: Çocuk ve Gençlik Merkezleri
ÇOKİM	: Çocuk Koruma, İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimi
Ç.Ü.İ.F.	: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
DABATEM	: Davranış Bilimleri Araştırma ve Tedavi Merkezi
Dem	: Değerler Eğitim Merkezi
D.E.Ü.	: Dokuz Eylül Üniversitesi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
ed.	: Editör
EKEV	: Erzincan Kültür ve Eğitim Vakfı
E.Ü.S.B.D.	: Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Haz.	: Hazırlayan
HYB	: Hekimler Yayınlar Birliği
İSAV	: İslami İlimler Araştırma Vakfı

İÜ	: İstanbul Üniversitesi
JSSR	: Journal for the Scientific Study Of Religion
KBRM	: Koruma Bakım Rehabilitasyon Merkezleri
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
md.	: Maddesi
OMÜİ	: Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
PAREM	: Psikiyatrik Araştırmalar ve Eğitim Merkezi
SABEV	: Sosyal Hizmetler Araştırma, Belgeleme, Eğitim Vakfı
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
SDÜ	: Süleyman Demirel Üniversitesi
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler Çocuk ve Esirgeme Kurumu
UNICEF	: United Nations İnternational Childiren's Emergency
Fund:	Birleşmiş Milletler Çocuklara Acil Yardım Fonu
U.Ü.İ.F	: Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
USA	: United States of America: Amerika Birleşik Devletleri
USAK	: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu
TDVY	: Türk Diyanet Vakfı Yayınları
TDVİA	: Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TREP	: Temel Sağlık Hizmetlerinde Psiko-sosyal Travmaya
Yaklaşım Eğitim Programı v.d.	: Ve diğerleri